

SIKAMLÓS TEREPEEN

KORCSOLYÁVAL AZ ISMERETLENBE

Egy ország őrült meg a jégtől az idei télen, már-már trendi lett a jég. Miközben pedig a közösségi média csordultig telt a tavakat előzőnlő emberek élményeivel, a szibériai légtömegek csikorgó hidege alapos munkát végzett folyóinkon is: a tökéletesre munkált jégfolyosók végre megtörték a Balaton hosszútáv-korcsolyázásban betöltött hazai egyeduralmát

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: **BARABÁS AMBRUS**

Egyszer álmomban minden korcsolyapályává változott. Hiába, az utolsó valamirevaló (2009/2010-es) tél óta gyakoriak az elvonási tünetek. „Majd, ha fagy...” címmel írtam is erről A Földgömb 2010-es tavaszi tematikus lapszámába, s íme, 7 év elteltével ideje volt számon kérni magamat. Mert az álmok olykor valóra válnak, és idén télen valami ilyesmi történt.

Éppen egy dunántúli korcsolyatúrából hazafelé, a cammogó vonatból van időm pásztázni a tájat: szántások barázdái, traktorok mélyített keréknyomok, építkezési munkagödörök, útszéli árkok, sínpárok köze, és egyáltalán minden valamirevaló mélyedés kisebb vagy nagyobb jégfelületté változott, ahogy a pár napos olvadás hóleve engedelmeskedett a gravitációnak, majd az újabb kemény fagynak. Kedvem lenne leszállni, minden kis jégfolton róni egy kört, de nem tehetem, mert akkor végképp reménytelenségbe csapna át az amúgy is végtelennek tűnő utazás hazáig. Inkább kihajtogatom a térképemet, hogy terveket szőjek a még felfedezésre váró helyi jegekre – s bár az alkoholos film már sok folyókanyarulatot bepirosított, van még bőven mit satírozni, hisz a Szatmár-Beregben bőkezűen bánt a vízzel a Teremtő.

JÉGCSARNOK

SZÓ SE RÓLA, EGY FRISSEN BEFAGYOTT, SÉRTETLEN FEKETE JÉGFELÜLET HÁTBORZONGATÓ ÉS CSODASZÉP – DE EGYHANGÚ. A VISELTES, EZERNYI REPEDÉSSEL ÁTSZÓTT, BUBORÉKOKKAL DÚSÍTOTT. VÁLTOZATOS FORMÁKAT ÉS SZÍNEKET FELVONULTATÓ JÉG UGYANAKKOR MEGUNHATATLAN TÉLI KÉPCSARNOK. KÜLÖNÖSEN IGAZ EZ A FOLYÓVIZEKRE, AHOL A JÉGBORÍTÁS TÖBBNYIRE NEM EGY ÜTEMBEN ALAKUL KI

Kell cseppnyi adrenalin, mielőtt a kezdeti feszültség belőlem és a jégből is lassan elillan.

LASSAN JÁRJ!...

DISZKISÉRET AZ ÖREG-TÚRON: BELGA BARÁTAINK SZEMREBBENÉS NÉLKÜL VÁLASZTOTTÁK TURISTAÚTNAK FOLYÓINK JEGÉT. CSAK A LÉNYEGEN NEM SIKLOTTAK ÁT

TÉL, KIS SZÉPSÉGHIBÁVAL

Idén korán érkezett a fagy, az első próbaköröket december 9-én róttam a Gögő-Szenke-főcsatorna Penyigénélfelduzzasztott vizén. A szomszédos Szamos-holtág pár éve teljesen kiszáradt, azóta ez a szokásos gyakorlóterepem. Baltával hamar aprócska léket vágok – a szezon elején ez erősen ajánlott –, 4 centi, talán elég; most kapóra jön, hogy a tó vízszintje az elmúlt években itt is drámaian lecsökkent, mert a vékonyka jégen legalább a tudat melenget, hogy nem egy feneketlen mélység recseg úgy alattam.

A két-három ujjnyi vastag tükörfelület becsülettel állja a próbát, noha lábam alatt széleseben futnak végig a rianások, hangjuk talán csak az érett dinnyébe hatoló kés repedéséhez hasonlítható. Kell cseppnyi adrenalin, mielőtt a kezdeti feszültség belőlem és a jégből is lassan elillan. Végül már unalomig siklom oda és vissza az alig pár száz méter hosszan elnyúló „pocsolya” fekete jegén.

FOTÓ: BÁRDOS ANDREA

A sötét szabolcsi jég alatt kárászrajok iszapnyugalmát zavarom meg, ijedt menekülésük közben meg-megvillantják aranyló testüket. Jókora vagyok a jó helyen, itt és most ez már-már a perfekció, csak hát ott motoszkál bennem mindaz, amit a térképre rajzoltam; hogy az igazi nagy halak, az amúrok és harcsák lakta vizeken még csak a filctollat húztam végig az idén. De a kezdeti lelkesedést és reményeket – ahogy oly gyakran a tél elején – az első hóesés pár nap múlva eloszlatja, fehér szépségfoltot ejtve szeretett fekete jegemen.

NEM ELÉG TÁG HOLTÁG

Az ígéretes kezdet folytatását belepő vékonyka hó, hacsak részben is, de szerencsére olvadásnak indul, ahogy a vad hideget néhány napra feledtetni egy mediterrán ciklon. Ekkor telnek meg a gödrök és mélyedések a hó levével, amelyek később jégpályává formálják a tájat. De a hó ekkor olvad rá a már meglévő jegekre is, részben kijavítva a maga okozta „jégkárokat”, s a nemrég még sima felszín másodosztályúvá silányul. Sebj, ha kicsit döcögve is, azért pár napnyi újabb jéghez után következhet a másik szokásos (láb)ujjgyakorlat, a Szamos legnagyobb – egyben Magyarország második leghosszabb – holtágának bejárása is.

Külön öröm, hogy a szokatlan hidegben végre annyira megvastagodott a jég, hogy a gigantikus morotvát 3-4 helyen is parttól partig meghódító nádas apró sikátorain át tudom verekedni magam – néhol dzsungelharcot víva a vegetációval –; erre már évek óta nem volt lehetőség. Az egyik ilyen helyen egy csupán pár méterre tőlem, a nád mélyén gubbasztó őzet riasztok fel: nehéz eldönteni, melyikünk ijed meg jobban a váratlan találkozástól. De hiába a vastag jég, mert a nádas pár helyen olyan kiterjedt és magas növésű, hogy nincs tovább – kénytelen vagyok

Pár méterre tőlem, a nád mélyén gubbasztó őzet riasztok fel: nehéz eldönteni, melyikünk ijed meg jobban a váratlan találkozástól.

A SZERZŐ SENKIT SEM KÍVÁN ARRÁ BUZDÍTANI, HOGY A BEFAGYOTT VIZEKEN SZERZETT ISMERET, TAPASZTALAT HIÁNYÁBAN A KITERJEDT JÉGFELÜLETEK ISMERETLENEBB, OLYKOR KOMOLY VESZÉLYEKET REJTŐ VILÁGÁBA MERÉSZKEDJEN!

CSATOLMÁNY

PEHELYSÜLYŰ, PÁR MOZDULATTAL FEL- ÉS LECSATOLHATÓ, MILLIMÉTER VÉkony ÉS FÉL MÉTER HOSSZÚ ÉLE VAN, MI AZ? A SKANDINÁV TÚRAKORCSOLYA, AMI A GYORSKORCSOLYA SEBESSÉGÉT ÖTVÖZI A SÍGÍPÓ KÉNYELMÉVEL. HATÉKONYSÁGA MEGKÉRDŐJELEZHETETLEN

veszélyben. Szólok is nekik, mielőtt újra felcsatolok és elviharzom, aztán nem sokkal később már a holtág legtávolabbi csücskében veszem észre, hogy a túra hevében igencsak kifutottam az időből. És bár eredetileg retúrútban gondolkodtam, ekkor már világos, hogy semmi esélyem a szürkülletben visszafelé is megtenni a 25 kilométeres távot a nádasokon újra átverekezdve magam, ezért hosszú, didergős várakozás, némi buszozás, majd stoppolás árán jutok vissza az autóhoz.

PARADIGMAVÁLTÁS

Az ösztöneimnek és a dogmáknak engedelmességgel a folyóvízi korcsolyázás gondolatát sokáig tabuként kezeltem, a már említett, 7 évvel ezelőtti hideg tél során azonban megtört a jég. Akkor az Öreg-Túr egy nagyjából 60 kilométernyi szakaszát sikerült bekorcsolyázni két nap alatt, olyan részeket is, amik a sűrű vízi növényzet és a bedőlt fák miatt még kenuval is megközelíthetetlenek.

Jégvastagság ide vagy oda, a sodrás sok helyen váj foltokat az amúgy egységes jégfelületbe (vagy nem is engedi befagyni a vizet), ezért ilyen terepen már nagyon ésszerű kell lenni, mert a jég – a vérrel ellentétben – az egyik pillanatról a másikra válik vízzé. Sajnos, ez az az ismeret, amit könnyvből nem, csak éles helyzetben lehet elsajátítani. Ha egyáltalán...

A látvány és az élmény azonban kárpótolt a kockázatért, mert a fák alagútjában kanyargó, aprócska folyó jege egy ismeretlen világba vezet. Leszámítva a zöld lombok hiányát, él a táj: afrikai útjukat lemondó gémekek és kócsagok röppennek fel előttem, őzek és rókák szelelnék el, ahogy megneszelik a finoman karcoló acélt. Először magam sem hiszem, hogy valóság, amit látok, de aztán lassanként felfogom, hogy mindez lehetséges; kanyarulatról kanyarulatra tárul fel egy-egy új, ismeretlen látkép, szenvedélyesen szelem a kalandos kúszás-mászásokkal tűzdelt kilométereket – a medret sok helyütt bedőlt fák zárják le. A túra Kömörő határában ér véget, ahol már egyre inkább a víz az úr: nem kockáztatok tovább, amúgy is kétszer térdig beszakadtam a sás között lesoványodott jégen, és az egyik korcsolyámban órák óta áll a víz.

Az idei szezonban – nagy kínlások árán – a Túr két új részét is sikerült bejárni. A Tiszába Tiszaköröd alatt a Nagy-bukógáton beömlő Túr-csatorna Sonkádig tartó nyolc kilométeres szakaszán irtózatossá bukdácsolásra készített a visszafagyott hóolvadék, de muszáj volt menni, mert itt nincs menekülőút, ráadásul az utolsó busz elérése volt a tét. A Nagyar-Túron a Petőfi-fától a Tiszáig tartó szakaszon pedig a fűtési szezonra való tekintettel a fájuktól megfosztott gallymaradék tornyosult akadályként a jégen. Ha minden jól megy, lapzárta után még be tudom fejezni az Öreg-Túr kimaradt összekötő szakaszát, de sietni kell, mert erős olvadás jön!

ÁLTALMENNÉK...

A TISZA FAGYOS DÍSZLETÉT EGYIK NAPRÓL A MÁSIKRA ÁTRENDENZE A TERMÉSZET. AZ EGYBEFÜGGŐ JEGET CSAK A KORÁBBI FORRADÁSOK NYOMAI, A FÁKRÓL LEFÚJT DÉR ÉS A RÉSEKEN FELTÖRŐ, ÚJRAFAGYOTT VÍZ FOLTJAI TÖRIK MEG. NA ÉS A PARTI FÁK DÉLUTÁNI ÁRNYJÁTÉKA, VÉGTEN ZEBRÁT FESTVE A FOLYÓRA. LADIK HELYETT

HÍV A NAGY FOLYÓ...

Idén barátaink nálunk szilvesztereztek, és a szép, napos idő mágnesként vonzott minket a Tisza-partra. Mikor a meredek partoldalhoz érve megláttam a zajló folyó csendes oldalán a tükörsimára fagyott jégsávot, már tudtam, hogy nem bírok ellenállni a kísértésnek. Mivel az autó kötelező téli tartozéka nekem nem a hólánc, hanem a korcsolya, már nyílt is a csomagtartó, és egy perc múlva lent álltam egy bizonytalan élmény küszöbén. Friss volt a jég, repedés sehol, nehéz volt megbecsülni a vastagságát. Kocogtatás, mély levegő, óvatos első lépések, pár reccsenés – most már legalább látszik, hogy 4-5 centi vastag, és ez pont elég.

Mellettem a nyílt vízben komótosan úszó jégtáblák, alattam sápadt-zöld tükörjég – itt, a Szamos torkolata felett jellemzően ilyen színű a folyó vize. Hátborzongató eksztázisomból egyszer csak arra eszmélek, hogy felhőtlenül siklom fel s alá, aztán önkéntelen örömkialtás tör ki belőlem. Némi büszkeséggel és magabiztossággal felruházva jövök le a jégről, gondolván: na, megvolt a Tisza is – pedig dehogy volt!

Az év első napjaiban aztán egy időre félre kellett tenni a korcsolyát, mert a kevéske hó éppen elég volt, hogy élvezhetetlenné tegye a jeget. A kemény műanyagok viszont nem tétlenkedtek, így, mikor egy napon lesétáltam a Szamoshoz, szinte földbe gyökerezett a lábam. Beállt a folyó! Ez önmagában nem volt akkora meglepetés, de az már igen, hogy a zömében összetorlódott jégtáblákból álló páncélon itt is, ott is tükörként villódtak a délutáni lebukó Nap sütötte, sima jégfelületek.

A sodrás sok helyen váj foltokat, ezért ilyen terepen már nagyon észnél kell lenni, mert a jég – a vérrel ellentétben – az egyik pillanatról a másikra válik vízzé.

MIRELIT SZÁRNYALÁS

NOMEN EST OMEN: SORSÁT
BETELJESÍTŐ JÉGMADÁR
ÁTMENETI NYUGHELYÉN.
A FELSŐ-TISZA NEM MINDENNAPI
JÉGTÁRLATÁNAK „BERENDEZŐI”
VÉGRE TESTKÖZELBE HOZTÁK
A SEBES RÖPTŰ TÜRKIZ-NARANCS
HALÁSZMADARAT, MIKOR
MÉLYHŰTÖTTÉK KÖRÜLÖTTE
AZ IDŐT

ÚTTÖRŐ JÉGTÖRŐ

A BEFAGYOTT FOLYÓN KORCSOLYÁZNI
NEM PUSZTA VAKMERŐSÉG:
AZ AKTUÁLIS JÉGHELYZET
FELTÉRKEPEZÉSE FONTOS ÉS
ÖNMAGÁBAN IS IZGALMAS FELADAT.
KÜLÖNÖSEN AZ ILYEN, NYÍLT
VÍZFELÜLETEKKEL MEGBOLONDÍTOTT
FOLYÓSZAKASZOKON, AHOL GYAKRAN
AZ „EGYÉJSZAKÁS” JÉGEN ZAJLIK
A KALAND

Sejtésemet fotóim alapján a WWF munkatársa is megerősítette: a hódok idáig jutottak fel hódító hadjáratuk során! Két másik alkalommal vidrákkal találkoztam...

Tökéletes! Gyermeki örömmel rohantam át a töltésen a korcsolyáért, hogy aztán a Nap utolsó sugarait is kihasználva ismerkedjem az új jégélménnyel. Másnap értelemszerűen következett a folyó más szakaszainak „bevizsgálása”: eszelős módjára jártam végig a partot, s közben még az előző napinál is hihetlenebb jégvilágokra letem. A jég itt olyan változatos alakjait mutatja meg, amit semmilyen állóvízen nem lehet megtapasztalni.

A folyópartot pásztázva lettem figyelmes azokra a rágásnyomokra is, amiket itt korábban még sohasem láttam. Sejtésemet fotóim alapján a WWF munkatársa is megerősítette: a hódok idáig jutottak fel hódító hadjáratuk során! Két másik alkalommal vidrákkal találkoztam, de a játékos állatok nem akartak társaságukba fogadni, inkább gyorsan a jég alá bújtak, és hiába ácsorogtam hangtalanul hosszú percekig, hangos locsogással és néha fejkidugással jelezték, hogy távozhatok.

A szamosi élvezetek után egyenes út vezetett a Tiszához, ahol már talán némi könny is a szemembe szökött a látottaktól. A szilveszteri jégself-élmény óta eltelt egy hét alatt a folyó majdnem egybefüggő korcsolyapályává változott! A lapály, aminek terjedelmes homokpadján nyáron a falu apraja-nagyja heverészik, most eddig általam sosem látott arcát mutatta.

Csendben siklok a pad felett, itt-ott, ahol megmaradt az első generációs fekete jég, mintha üveglapon sétálnék a folyó felett, úgy szemlélem a lapály homokfodrait. A fokozatosság elvét követve, először alaposan

A jég minősége többnyire itt a legjobb – a „túlsorduló” víz újra és újra ráfagy a jég peremére, néhány méteres fodrozott jégszoknyát készítve magának.

◀ **JÉGSZAKADÁS**

A KRASZNA SEBES ZÚGÓJA BECSÜLETTEL ÁLL ELLENT A MÍNUSZOKNAK, CSODASZÉP, IZGALMAS ÉS KOCKÁZATOS TEREPPEL ÖRVENDEZTETVE MEG AZT, AKI A JÉG HÁTÁN SZERETNE MEGÉLNI – VALAMIT

▼ **GYORSTALPALÓ**

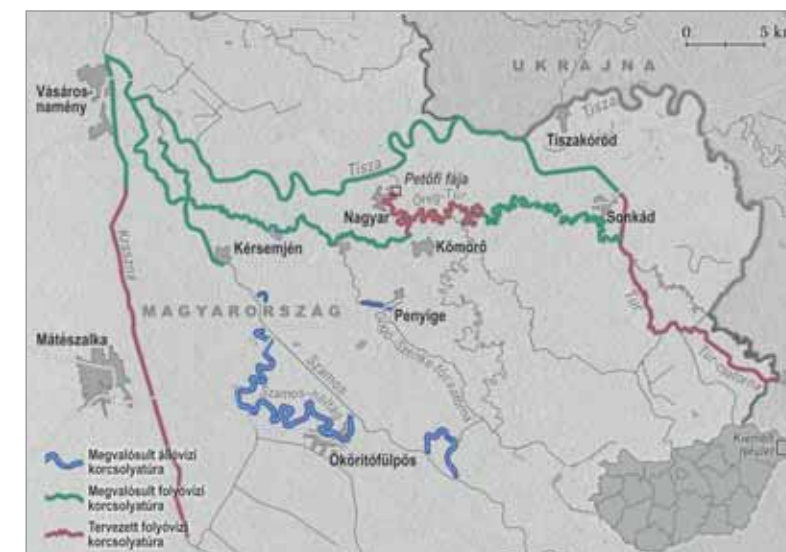
A JÉG VÉKONYKA HÓBORÍTÁSÁN FELTÁRUL A KÖRNYÉK VADVILÁGÁNAK „UJLENYOMATA”: ŐZEK, VIDRÁK, RÓKÁK, ARANYSÁKÁLOK, VDMACSKÁK (ÉS VADKORCSOLYÁSOK) ÁTMENETI KÖZLEKEDŐÚTVONALA LESZ TÉLEN A JÉG

bekorcsolyázom a strand környezetét, ismerkedem a jéggel. Aztán gondolkodom egyet, és átkelek a folyón, később a jégmentes vízfelületek környezetét is letesztelem. Ez utóbbi már csak azért is hasznos, mert a hosszabb túrák során később gyakran kellett a nyílt víztükör közvetlen közelében haladni, pusztán azért, mert máshol nem lehetett.

Amiatt meg külön öröm, hogy a jég minősége többnyire itt a legjobb – a „túlsorduló” víz újra és újra ráfagy a jég peremére, néhány méteres fodrozott jégszoknyát készítve magának. Később már direkt kerestem az ilyen szegélyek pályaminőségű jegét, sok helyen több száz méteren át lehet követni a sodorvonal mentén szabadon maradt vízfelületek oldalvágányait.

Időközben mindkét nagy folyón jelentős – félméteres – vízszintcsökkenés következett be, a vaskos jég pedig jobb híján engedelmesen követte az őt hátán hordó vizet. A természet erői ezúttal is újraosztották a lapokat; a jég ugyan egyben maradt, de jellege teljesen megváltozott. A partok mentén ferdén lezökök a jégsáv árulkodik a jelenségről: ebben a zónában eltört a jég, sok új víz került (és fagyott fel) a korábbi felületre. Új, nyílt vízfelületek keletkeztek, a korábbiak pedig a folytatódó fagy hatására teljesen befagytak. Ami tegnap igaz volt, ma már nem létezik, és holnap talán megint valami új valójában fog tetszelegni a folyó.

A Tiszán (a Kraszna torkolatától Tiszakóródig) és a Szamoson (a torkollattól Kérszemjénig) idén 57 kilométernyi szakaszt sikerült bejárnom, a Szatmár-beregi-térségben pedig összesen 150 kilométernyi jégfelületet. További 65 kilométernyi terep pillanatnyilag várat magára, ezek a szakaszok egyelőre a hóborítás (Túr), ill. nyílt vizes szakaszok (Kraszna) miatt járhatatlanok, vagy csak kevés örömmel kecsegtetnek. Tart még a tél. Attól a legkevésbé sem félek, mi lesz azután, ha az eddig feltáratlan folyószakaszokat is sikerül megismerni, mert a jég minden évben új arcát mutatja meg – ha megmutatja. És a veszélyen túl talán éppen ez vonz benne annyira: sosem lehet kétszer ugyanarra a jégre lépni. Az a gondolat viszont, hogy esetleg megint 7, vagy akár 16 évet kell várni egy hasonló télre, már ad némi aggodalomra okot...

FOTÓ: BÁRDOS ANDREA

RÉMHÍREK FOGSÁGÁBAN

„A jégre lépni tilos és életveszélyes!” „A tavak jege még alkalmatlan a sportolásra!” „Az életével játszik, aki a Balaton jegére merészkedik!” Ismerős? Hiába látszik, mondjuk, a siófoki webkamerán, hogy a fél város a jégen élvezzi a telet, a szalagcímekben dühöng a szabadtéri jegessportokkal kapcsolatos hivatalos álláspont: tanítani helyett tiltani. Az a biztos. Aztán, ha baj van, ők előre megmondták, a szóvivő felolvassa, hogy kimentették vagy elsüllyedt, lakosság tájékoztatva, feladat kipipálva. Bár a jégen közlekedés alapesetben nem kíván nagyobb odafigyelést, mint – mondjuk – az autóvezetés, mégsem harsogja a híradó, hogy ne ülj autóba, mert karambolozni fogsz! Vagy nehogy síelni merj, mert a lábadat töröd! De ne szépítsünk: a jég valóban nehezen kiszámítható, és „jogosítvány nélkül” is sokakat csábít egy szép téli napon. És mit kapunk a fentiekén túl útravalóul? Hogy a bátor tűzoltóink idén is elvégezték éves gyakorlatukat, egy 6 méteres létrával, neoprén ruhában demonstratív kimentették egymást a maguk vágta lékből – katasztrófa(-védelem)!

De hogy hogyan ismerjük fel a jégen a veszélyhelyzeteket, vagy miként segítsünk magunkon (vagy másokon), ha megtörténik a baj, azzal már nem untatnak. Mert senki sem mondta nekik, és mert valószínűleg maguk sem tudják. Döbbenetes, hogy még a kijelölt korcsolyázóhelyeken sincs erről tájékoztatás, sem cselekvőképes személyzet, pedig állítólag (szabálykövetőként) csak ilyen helyeken csúszkálhatunk. Legutóbb az autópályán láttam egy Székesfehérvárról a Velencei-tóra tartó szirénázó tűzoltóautót, mögötte tréler, hatalmas gumicsónakkal – kíváncsi vagyok, hogy a bajba jutott hétvégi korcsolyázó hogy érezte magát addig a jeges vízben? Mikor a siófoki meteorológiai állomásnál érdeklődtem telefonon a balatoni jég helyzettel kapcsolatban, azt mondták: figyelik a jeget, és ha sportolásra alkalmas lesz, mérni fogják minden nap a vastagságot. Elmélgdjünk el ezen a logikán! Ha dunai matróz lennék, bizonyára nem örülnék, ha a vízállásjelentést csak akkor közölnék velem, mikor a hajóvonták találkozása már nem tilos.

Miközben pedig itthon egyelőre nem látszik arra remény, hogy a korlátokat csak évek munkájával megszerzett tapasztalat és szabályszerűsége árán léphetjük át, vannak a világnak nem is olyan távoli pontjai, ahol ezt már megoldották. Svédországban például rég intézményesítették a korcsolyatúrázást, a kezdőknek pedig először nem a rumos tea helyes kortyolását, hanem az önmentés módszerét kell elsajátítaniuk, először nyári körülmények között. Tudom, hogy Skandináviában évszázados hagyománya van a korcsolyázásnak, de akkor is, miközben pár éve szépen teljesít rövidpályás gyorskorcsolya-válogatottunk a világversenyeken, és a sportágba ömlik a pénz, az agárdi strandon nincs egyetlen darab elnyűtt kötél, amit a szerencsétlenül járt apukának odadohthattak volna.

Az ezzel kapcsolatos felvilágosítás talán sosem volt időszerűbb, mint most, mikor a tél ennyi embert varázsolt a jegekre (ez maradjon is így), pláne, amíg a szelfibotokhoz nem kapható jégtüske-kiegészítő...

Addig is, míg ez az űr rianásként tátong alattunk, melegen tudom ajánlani a Lakeice.org ezzel kapcsolatos, tudományos igényű, hiánypótló oldalait.

BETÁBLÁZVA

NEM IS AZ A LÉNYEG, HOVÁ INDULTUNK,
CSAK AZ, HOGY IDŐBEN HAZAÉRJÜNK!
A BALATONON (A KÉPEN)
MÉG A HELYES IRÁNY TARTÁSA IS
PROBLÉMÁS GPS VAGY IRÁNYTŰ
NÉLKÜL, DE A FOLYAMI TÚRÁKON IS JÓL
JÖHET A HELYMEGHATÁROZÁS

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

BARABÁS AMBRUS
GEOLOGUS, A FÖLÖGÖMB
SZERKESZTŐJE,
SZABADCSÚSZÓ